

- ко А. О., Коренюк П. І., Шелудько Е. І.] ; за ред. чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина. – К. : Наукова думка, 2007. – 276 с.
2. Лисецький А. С. АПК: методологія планування розвитку регіонів / А. С. Лисецький // Економіка України. – 2000. – № 5. – С. 59–66.
  3. Лисецький А. С. Продовольча безпека України: теорія, методологія, емпіричний аналіз / А. С. Лисецький. – К. : Оріони, 2005. – 374 с.
  4. Трегобчук В. М. Продовольча безпека в контексті національної безпеки держави / В. М. Трегобчук. – К. : ІЕ, 1999. – 56 с.
  5. Про стратегію трансформації АПК і забезпечення продовольчої безпеки України : наук. доп. / НАН України ; Інститут економіки ; УААН Інститут аграрної економіки ; Міжвідомча наукова рада НАНУ та УААН з питань агропромислового комплексу ; за ред. І. І. Лукінова та П. Т. Каблука. – К., 2000. – 60 с.

УДК 338.43

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРТИКАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА КООПЕРАТИВНИХ ЗАСАДАХ

І. А. Варема

В умовах формування ринкової економіки особливе значення займає питання розвитку вертикальної інтеграції. Актуалізації вертикальної інтеграції на кооперативних засадах, яка виражає відносини між людьми в процесі їх співробітництва для досягнення спільної мети, набуває пріоритетності серед учених. Вертикальна кооперація – це співробітництво сільськогосподарських і промислових підприємств, які беруть участь у різних технологічних процесах, а саме здійснюють виробництво сільськогосподарської продукції, її зберігання, переробку виготовлення кінцевого продукту та його реалізацію споживачам на певних умовах і певному рівні розвитку економічних відносин.

Значний вклад в обґрунтування теоретичних і методологічних основ вертикальної інтеграції внесли Дж. Стакі, А. Стрікленд, Ж. Тіроль, А. Томпсон, О. Уільямсон, О. Харт та ін. Питання розвитку аграрного бізнесу на основі вертикальної інтеграції відображені у працях В. Андрійчука, О. Мазуренко, О. Шпичака, В. Яценко та ін. Специфіка формування і розвитку вертикальної інтеграції на кооперативних засадах відображена у працях П. Гайдучього, Н. Гладія, Ф. Горбоноса, М. Данько, В. Зіновчука, О. Крисального, Ю. Лупенка, М. Маліка, В. Месель-Веселяк, Н. Павленчика, М. Туган-Барановського, Ю. Ушкаренко,

А. Чаянова, Г. Черевко та ін. Водночас необхідність вивчення вертикальної інтеграції потребує подальших досліджень у визначеному напрямі.

Метою статті є обґрунтування необхідності розвитку вертикальної інтеграції на кооперативних засадах. У процесі дослідження використано наукові методи, що ґрунтуються на об'єктивних законах економіки, а саме: абстрактно-логічний – для дослідження сутності вертикальної інтеграції, метод аналізу і синтезу – для вивчення особливостей функціонування вертикальної інтеграції на кооперативних засадах; системний метод – для дослідження закономірностей розвитку вертикальної інтеграції в агробізнесі; аналітичний метод – для дослідження розвитку вертикальної інтеграції на прикладах окремих сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

В умовах ринкової економіки агробізнес може успішно розвиватися лише, якщо забезпечуються збалансовані зв'язки сільського господарства зі сферами постачання і переробними галузями промисловості. Сьогодні розвиваються різні форми інтеграційних об'єднань, метою яких є активізація процесу спільного використання майна і зусиль сільськогосподарських, переробних підприємств і підприємств торгівлі. Створення інтегрованих об'єднань дозволяє координувати ви-

робничо-господарську діяльність усіх організацій і служб, що входять до них, об'єднати і погоджувати їх економічні інтереси. Зі створенням вертикально інтегрованих об'єднань з'являється також можливість істотно поліпшити матеріально-технічне забезпечення вхідних у нього організацій, перш за все в результаті централізації і зміцнення служб матеріально-технічного постачання, їх здатності встановлювати постійні взаємовигідні зв'язки з небагатьма крупними постачальниками ресурсів. Крім того, маючи в своєму складі підприємства із заготівель, зберігання і переробки сільськогосподарської продукції, об'єднання можуть добитися встановлення ними взаємоприйнятних цін, вигідних як для них, так і для сільськогосподарських товаровиробників.

Вітчизняні дослідники стверджують, що вертикальна інтеграція можлива тоді, коли товаровиробники єдиного технологічного ланцюга об'єднуються через різні механізми під єдиною власністю [1, с. 40]. В. В. Зіновчук зазначає, що вертикальна інтеграція – це об'єднання зусиль сільськогосподарських товаровиробників з метою просування у суміжні з сільськогосподарським виробництвом сфери діяльності для забезпечення контролю за рухом створеної у власному господарстві продукції й отримання від цього відповідного зиску [3, с. 13].

Дослідження свідчать, що одним із перспективніших видів вертикальної інтеграції, що покликана захищати інтереси сільськогосподарських товаровиробників і сприяти їх стабільному й ефективному розвитку, є сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи. Доцільно також зазначити, що сільськогосподарські кооперативи в розвинутих країнах являють собою підприємства вертикальної інтеграції, які практично не існують безпосередньо у сфері сільськогосподарського виробництва. Вертикальна інтеграція на кооперативних засадах дозволяє сільськогосподарським товаровиробникам створювати власні надійні канали збуту своєї продукції і не залежати від каналів комерційних підприємницьких структур, їх кон'юнктурної політики [7, с. 8].

Досвід розвинутих країн показує, що вертикальна інтеграція товаровиробників на основі їх групових дій має виключне значення

й у сфері матеріально-технічного постачання. Обслуговуючі постачальницькі кооперативи, створені на базі сільськогосподарських підприємств, мають на меті постачання високоякісних матеріальних цінностей за їх реальною вартістю. Вони покликані розв'язати проблему постачання матеріально-технічних ресурсів на умовах, вигідних саме сільськогосподарському товаровиробнику.

Кооперативи є продовженням основного виробництва господарств своїх членів і здійснюють свої функції у відношенні до них на засадах собівартості або близьких до собівартості. Це означає, що всі надходження кооперативів після компенсації своїх витрат перераховує у вигляді кооперативних виплат і виплат на пайовий капітал своїм членам. Завдяки цьому значна частина коштів, яка мала би бути через фіскальну систему податку на прибуток і податку на додану вартість (ПДВ) вилучена у процесі руху сировини від виробника до приватної переробної кампанії і далі, повертається до членів кооперативу, що сприяє зміцненню їх економічного стану.

Особливістю розвитку кооперативного руху регіону дослідження є функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів при сільських громадах (табл.). Передумовою цього стало розширення землекористування дрібних товаровиробників (особистих селянських господарств), що є одним із наслідків процесу реалізації аграрної реформи в регіоні. Такі господарства слід розглядати як одну з рівноправних форм виробництва на селі. Незважаючи на переваги кооперативів як форми вертикальної інтеграції, кількість їх у Житомирській області замала, що пояснюється відсутністю необхідних умов для їх розвитку.

Проблемою для розвитку також є те, що вони не мають належної матеріально-технічної бази, виходу на оптовий ринок. Таким чином, найбільш реальним і ефективним способом інтеграції може бути об'єднання з метою створення власних каналів збуту продукції і надходження ресурсів і послуг повністю контрольованих сільськогосподарськими товаровиробниками. Ця можливість відкриває створення таких сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Таблиця

**Показники діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів
(СОК) Житомирської області в 2009 р.**

Назва кооперативу	Рік створення	Розпайового фонду, тис. грн	Обсяг послуг за звітний період, тис. грн	Напрямок діяльності	Статус неприбутковості
Агроторговий Дім Любарський	2000	–	27,5	Заготівельно-збутовий	Так
Кентавр	2006	–	1,3	Сервісний	Те саме
Хлібороб	2001	554	9,4	Заготівельно-збутовий	»
Турбота	2001	1,8	4	Багатофункціональний	»
Рогачівський	2001	0,05	1,2	Те саме	»
Пролісок	2002	57,2	1,8	»	»
Промінь	2003	88,7	0,2	»	»
Корбут	2004	121,4	7,6	»	»
Любава-2005	2005	102,7	9,5	Заготівельно-збутовий	»
Племінна справа	2008	–	10,3	Сервісний	»
Жубровицький	2000	52,4	122	Багатофункціональний	»
Андріївський	2004	0,3	5,6	Те саме	»
СОДіброва	2000	1,0	11,4	Сервісний	»
Дбаймо разом	2007	2,4	0,4	Багатофункціональний	»

Примітка. Розраховано за даними Головного управління агропромислового розвитку Житомирської облдержадміністрації.

В умовах ринкової економіки сільськогосподарська кооперація є складним соціально-економічним механізмом, діяльність якого охоплює не тільки одержання аграрної продукції, але і її збереження, переробку, реалізацію, матеріально-технічне забезпечення, кредитне й сервісне обслуговування. Вертикальна інтеграція на кооперативних засадах дозволяє сільськогосподарським товаровиробникам створювати власні надійні канали збуту своєї продукції. Вигоди від вертикальної інтеграції на основі кооперування обумовлюють обґрунтування необхідності розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, як одних з оптимальних форм вертикальної інтеграції.

Підсумовуючи вищевказане, зазначимо:

1. В умовах ринкової економіки агробізнес може успішно розвиватися лише, за умови, що забезпечуються збалансовані зв'язки сільськогосподарства з сферами постачання та пе-

реробними галузями промисловості на основі вертикальної інтеграції.

2. Встановлено, що вертикальна інтеграція – це співробітництво сільськогосподарських і промислових підприємств, які беруть участь у різних технологічних процесах, а саме здійснюють виробництво сільськогосподарської продукції, її зберігання, переробку виготовлення кінцевого продукту та його реалізацію споживачам на певних умовах і рівні розвитку економічних відносин.

3. Дослідження свідчать, що сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи є одними із перспективніших видів вертикальної інтеграції, що покликаний захищати інтереси сільськогосподарських товаровиробників і сприяти їх стабільному розвитку.

4. Вертикальна інтеграція на кооперативних засадах дозволяє сільськогосподарським товаровиробникам створювати власні надійні канали збуту своєї продукції, не залежати від каналів комерційних підприємницьких

структур, їх кон'юнктурної політики, координувати виробничо-господарську діяльність усіх організацій і служб, що входять до них, об'єднувати і погоджувати їх економічні інтереси, з'являється також можливість істотно поліпшити матеріально-технічне забезпечення вхідних в нього організацій, що входять до його складу.

5. Особливістю розвитку кооперативного руху регіону дослідження є функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів при сільських громадах, як одних із рівноправних форм виробництва на селі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійчук В. Г. Капіталізація сільського господарства: стан та економічне регулювання розвитку / В. Г. Андрійчук. – Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2007. – 216 с.
2. Гладій М. В. Особливості поглиблення агропромислової інтеграції / М. В. Гладій // Економіка АПК. – 2005. – № 12. – С. 55–58.
3. Зіновчук В. В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу / В. В. Зіновчук. – К. : Логос, 2001. – 380 с.
4. Корнева Н. О. Роль інтеграційних процесів у формуванні організаційної структури тваринницько-продуктового комплексу / Н. О. Корнева // Вісник СНАУ. – 2006. – № 3. – С. 74–77.
5. Малік М. Сільськогосподарська кооперація як складова аграрної реформи / М. Малік // Економіка АПК. – 1999. – № 1. – С. 62.
6. Панасова М. Эффективность развития интегрированных агромаштабных структур в АПК / М. Панасова // Международный сельскохозяйственный журнал. – 2007. – № 5. – С. 18–19.
7. Участь підприємств АПК у формуванні сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів / за ред. В. Зіновчука, В. Гончаренка та ін. – К., 2001. – 48 с.
8. Ушкаренко Ю. В. інтерпретація неприбуткового статусу сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів / Ю. В. Ушкаренко // Таврійський науковий вісник 2009. – Вип. 62. – 386 с.
9. Черевко Г. В. Роль кооперації у розвитку аграрних відносин в Україні / Г. В. Черевко, Ф. В. Горбонос, Н. Ф. Павленчик // Економіка АПК. – 2000. – № 11. – С. 16–19.

УДК 338.246.025.2:658.1(477)

СТАН І НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

О. М. Григораш

Актуальність даної теми зумовлена наявними проблемами у державному регулюванні підприємництва. Тому однією із вирішальних умов поглиблення економічних реформ, що проводяться в Україні, здатних вивести країну з кризи, забезпечити послаблення монополізму, досягти ефективного функціонування виробництва та сфери послуг, є розвиток малого підприємництва. Цей сектор економіки створює необхідну атмосферу конкуренції, здатен швидко реагувати на будь-які зміни ринкової кон'юнктури, заповнювати нові ніші у споживчій сфері, створює додаткові робочі місця,

є основним джерелом формування середнього класу, тобто розширює соціальну базу для реформ, що впроваджуються.

Мета статті полягає у висвітленні реального стану державного регулювання малого бізнесу на основі аналізу відповідності та до речності застосування норм, регламентованих нормативно-правовими актами у даній сфері, сучасними підходами фіскальної політики щодо цього сектора економіки України.

У процесі вивчення обраної теми використані емпіричний метод, а також методи індукції та дедукції, аналізу й синтезу безпосеред-